

ВИВЧЕННЯ ФАУНИ ГЕЛЬМІНТІВ ДИКИХ ХИЖИХ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ

Екологічна пластичність диких м'ясоїдних слугує значному розселенню цих тварин в біоценозах, максимально наближених до людей. Це зумовлює активну участь хижих у поширенні чи підтримці різних гельмінтозів та антропозоонозів і є обґрунтуванням вивчення видового складу їх гельмінтів. За результатами розтину кишечників 45 лисиць та 2 вовків у північно-східній Україні виявлено 28 ($59,6 \pm 7,1$ %) тварин, заражених гельмінтами. Визначено 8 видів паразитичних червів, які відносилися до 3 класів, 5 родин, 5 родів. Інтенсивність інвазії лисиць становила $57,8 \pm 7,3$ %, вовків – 100 %. Видовий склад гельмінтів був таким: лисиці – *T. polyacantha*, *T. crassiceps*, *M. lineatus*, *T. canis*, *U. stenocephala*, *A. Alata*; вовки – *E. granulosus*, *T. hydatigena*, *U. stenocephala*, *A. Alata*.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень

За літературними даними, гельмінтофауна м'ясоїдних нараховує 72 види паразитичних червів, серед яких 17 видів цестод, 28 нематод, 25 трематод та 1 вид скребликів. В Україні виявлено лише 24 види, серед яких 13 видів спільні для людей та тварин, зокрема: *Alaria alata*, *Dipylidium caninum*, *Mesocestoides lineatus*, *Hydatigera taeniaeformis*, *Multiceps multiceps*, *Taenia hydatigena*, *Echinococcus granulosus*, *Toxocara canis*, *Toxocara mystax*, *Toxascaris leonina*, *Ancylostoma caninum*, *Uncinaria stenocephala*, *Dirofilaria repens* [1].

Водночас вивчення гельмінтофауни хижих, зокрема диких хижих, в Україні потребує поліпшення, що зумовлено певною застарілістю існуючих даних та відсутністю сучасних масштабних робіт у цьому напрямку.

В той же час, значна екологічна пластичність диких м'ясоїдних, зокрема лисиць, дозволяє їм розселятися максимально близько до людей і, поряд з іншими домашніми м'ясоїдними, сприяти поширенню чи підтримці багатьох гельмінтозів, у тому числі й антропоозоозів (трихинельозу, опісторхозу, ехінококозу, альвеококозу тощо) [2]. Виходячи зі сказаного, є гостра потреба у регулярному вивченні гельмінтофауни диких м'ясоїдних, що сприятиме виявленню природних та синантропних вогнищ небезпечних гельмінтозів.

Мета досліджень

З урахуванням того, що видовий склад гельмінтів диких хижих на території північно-східної України вивчений недостатньо, нами проведено обстеження 45 лисиць та 2 вовків з метою вивчення їх гельмінтофауни.

Матеріали та методи

Кишечники добутих тварин досліджували методом гельмінтологічного розтину за К.І. Скрябіним. Визначення знайдених гельмінтів проводили в лабораторії паразитології Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України з залученням провідних фахівців та використанням спеціальної літератури. Використано матеріали колекції гельмінтів лисиць, відстріляних у 2002–2004 роках. Вовків здобуто у 2006 році. Відстріл тварин проводили егері Сумської обласної організації Українського товариства мисливців та рибалок.

Результати досліджень

З 47 обстежених тварин 28 (59,6±7,1 %) були заражені гельмінтами. Їх виявлено 8 видів, які відносилися до 3 класів, 5 родин, 5 родів. Інтенсивність інвазії лисиць становила 57,8±7,3 %, вовків – 100 %. Видовий склад гельмінтів лисиць та вовків надано в таблиці 1.

Таблиця 1. Видовий склад гельмінтів лисиць та вовків
північно-східної України (n = 45, n = 2)

Види гельмінтів	Заражено, особ.	Екстенсив- ність інвазії, %	Інтенсив- ність інвазії, екз.
Лисиці			
Цестоди			
<i>Родина Taeniidae</i>			
<i>Tetratirotaenia polyacantha</i>	11	24,4±6,4	1-42
(Leuckart, 1856)	4	8,8±4,2	1-8
<i>Taenia crassiceps</i> Zeber, 1800			
<i>Родина Mesocostoididae</i>	6	13,2±4,2	2-16
<i>Mesocostoides lineatus</i> (Goeze, 1782)			
Нематоди			
<i>Родина Anisakidae</i>	8	17,8±5,7	1-10
<i>Toxocara canis</i> (Werner, 1782)			
<i>Родина Ancylostomatidae</i>	4	8,8±4,2	2-10
<i>Uncinaria stenocephala</i>			
(Railliet, 1884)			
Трематоди			
<i>Родина Alariidae</i>	9	20±5,9	4-30
<i>Alaria alata</i> (Goeze, 1782)			
Вовки			
Цестоди			
<i>Родина Taeniidae</i>			
<i>Echinococcus granulosus</i> (Batsch, 1786)	1	50	152
<i>Taenia hydatigena</i> Pallas, 1776	1	50	2
Нематоди			
<i>Родина Ancylostomatidae</i>			
<i>Uncinaria stenocephala</i> (Railliet, 1884)	2	100	2-48
Трематоди			
<i>Родина Alariidae</i>			
<i>Alaria alata</i> (Goeze, 1782)	2	100	45-67

Видовий склад гельмінтів лисиць був дещо багатший, ніж вовків. Однак з урахуванням того, що вовків було досліджено всього 2 екземпляри, у цих тварин слід чекати значно більшої кількості кишкових паразитів при подальших дослідженнях.

Поряд з цим, слід зазначити, що гельмінтофауна вовків в Україні вивчена не в достатній мірі і наразі вкрай бракує інформації. Зокрема Корнев А.П., Коваль В.П. повідомляють про такий склад кишкових паразитів вовків: *Taenia pisiformis*, *M. lineatus*, *E. granulosus*, *T. canis*, *T. leonina*, *Diocotophuma renale*. Дослідження проводились в Київській, Житомирській та Полтавській областях [3].

Як видно, видовий склад гельмінтів вовків, виявлених нами, майже співпадає із зазначеним вище. Звичайно, дивує відсутність таких поширених нематод, як *T. canis* та *T. leonina*, однак вважаємо, що це пов'язано з малою кількістю обстежених тварин.

Аналізуючи видовий склад гельмінтів лисиць, слід зазначити, що він включає найбільш типових паразитів, які у цих тварин раніш виявляли майже повсюдно на території України [4–6].

Висновки

1. Дикі м'ясоїдні тварини мають значну зараженість гельмінтами.
2. У вовків виявлено гельмінти видів *Echinococcus granulosus*, *Taenia hydatigena*, *Uncinaria stenocephala* та *Alaria alata*, тому в епізоотологічному та епідеміологічному значенні вони займають особливе місце.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження слід спрямувати на вивчення участі вовків та лисиць у епізоотичному процесі інфекційних захворювань на території північно-східного регіону України.

Література

1. Вароди Э.И., Корнюшин В.В. Роль хищных млекопитающих Украины в распространении гельминтозов // Матеріали міжвідомчої робочої наради-семінару з актуальних питань малярії та інших паразитарних хвороб (м. Іллічівськ 10–12 травня 2000 р.). – Одеса, 2000. – С. 198–199.
2. Вароди Э.И. К гельминтофауне лисицы обыкновенной (*Vulpes Vulpes* L., 1758) в Украине // Тези доповідей XII Конференції Українського наукового товариства паразитологів (м. Севастополь, 10–12 вересня 2002 р.). – Київ, 2002. – С. 20.
3. Корнеев А.П., Коваль В.П. К изучению гельминтофауны пушных зверей Украинской ССР // Работы по гельминтологии к 80-летию академика К.И. Скрябина. – М.: АН СССР, 1958. – С. 161–166.
4. Павлов М.П. Массовое заболевание лисиц Крыма // Тр. Всесоюз. ин-та охотничьего промысла. – 1953. – Вып. 13. – С. 143–144.
5. Корнеев О.П. Енотовидная собака на Украине // Наукові записки КДУ. Праці зоологічного музею. – 1954. – № 4. – С. 13–72.
6. Шевченко Н.Н. Гельминтофауна некоторых видов млекопитающих Северского Донца (Харьковская область) и их влияние на состав и циркуляцию паразитов водного биоценоза // Матер. конф. ВОГ. – М., 1966. – Ч. 3. – С. 321–327.